

voor den oppervlakkige zoo eenvoudig lijkt, tot klaarheid en helderheid te komen.

Er zal dan zijn moeten „*waarheid in het gemoed*.” Dit nu vlot vanzelf in zoover er mee bedoeld is, dat ge niet zweren moogt tegen beter weten in. Doch dit zegt nog niets. Dat weet ieder vanzelf wel. Daar is geen opzettelijke onderwijzing voor noodig. Maar *waarheid in het gemoed*, mag hier niet subjectief genomen. Dan toch is er geen eed. Een eed is God tot getuige aanroepen als die niet alleen onze werken en woorden, maar ook onze verborgenste gedachten en de geheimste roerselen van ons gemoed kent; kent veel beter dan wij die zelve kennen. David bad ook: „Heere, reinig mij van de verborgen afdwalingen. Heere, zie of mijn gemoed iets kwaads, iets onbehoorlijks voedt.” En reeds hier opent zich een diepte, die bij menigen eed zeer diep zelfonderzoek eischt. Tusschen onze opgewonden voorstelling en den kalmen achtergrond van ons gemoed ligt vaak zoo groote afstand. En nu komt het er toch bij den eed op aan, niet uit onze voorstelling, maar uit de „*waarheid in het gemoed*” te spreken. Een ander bezwaar ligt in ons geheugen. Ook dat getuigen is feilbaar. Sommigen leven bijna altoos in zekere geheugenverwarring. Vooral waar het feiten geldt, die eenigen tijd geleden zijn, kost het ons vaak veel moeite, om de voorstelling die we toentertijd met ons namen, weer zuiver op te frisschen, en met nauwkeurigheid ons te herinneren hoe het toeling. En eindelijk, het is vaak zoo ontzettend moeilijk om wat we objectief waarnamen te scheiden van wat we ons subjectief inbeeldden. Is er sprake van een persoon, die te slechter naam en faam bij u bekend stond, die een hoogst ongunstigen indruk op u heeft gemaakt, en van wien ge gerechtigd zijt, het min goede te vermoeden, dan loopt ge zoo licht gevaar, om zijn woorden in kwaden zin mis te verstaan, hem plannen en bedoelingen toe te schrijven, die hij niet had, en hem als door hem gedaan, toe te rekenen, wat buiten hem omging. Zulk een subjectieve voorstelling kan zoo overweldigend sterk worden, dat ge op den eersten indruk terstond bereid zoudt zijn, er op te zweren, en dat toch kalmer overleg en nadenken u van ongelijk overtuigt.

Deze eisch van „*waarheid in het gemoed*” raakt tevens de oude zeer gewichtige quaestie, of een eed ook dan bindt, als ik zwoer in zelfmisleiding. Hierneê hangt tevens de vraag saam of een afgedwongen eed geldt; alsook of een eed geldt, dien ik van achter inzie, dat ik niet had mogen zweren. Om niet te uitvoerig te worden, vatten we daarom deze drie in één vraagstuk saam; in het vraagstuk namelijk, of er gevallen zijn, waarin iemand zich van het houden van een afgelegden eed ontslagen *mag* en *moet* houden. En deze vraag nu wordt door alle desbevoegden *toestemmend*